

O'zbekiston Milliy universiteti talabasi

Jaksibayeva Difuza

Annotatsiya: Ushbu maqola Yangi O'zbekiston sharoitida ayollarning jamiyatdagi o'rniga bo'layotgan munosabatlarning o'zgarishini chuqur tahlil qiladi. Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar doirasida ayollarning huquqlarini himoya qilish va ularning imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan qonunchilik va institutsional choralar, iqtisodiy va siyosiy ishtirokni oshirish yo'lidagi yutuqlar, shuningdek, gender asosidagi zo'ravonlikka qarshi kurashish mexanizmlari ko'rib chiqiladi. Maqolada erishilgan yutuqlar bilan birga, amalga oshirishdagi bo'shliqlar, ijtimoiy-madaniy dinamika va qashshoqlik kabi saqlanib qolayotgan muammolar ham tanqidiy baholanadi. Yakunda, gender tengligiga erishish yo'lidagi kelajakdagi yo'nalishlar va siyosiy tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit soʻzlar: Yangi O'zbekiston, gender tengligi, ayollar huquqlari, islohotlar, iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish, siyosiy ishtirok, gender asosidagi zo'ravonlik, ijtimoiy-madaniy dinamika

Abstract: This article offers an in-depth analysis of the evolving attitudes towards women's roles in society within the context of New Uzbekistan. It examines the legislative and institutional measures implemented under President Shavkat Mirziyoyev's extensive reforms, aimed at protecting women's rights and expanding their opportunities. The paper highlights achievements in increasing women's economic and political participation, as well as mechanisms to combat gender-based violence. Alongside these successes, the article critically assesses persistent challenges, including implementation gaps, socio-cultural dynamics, and poverty. Finally, it proposes future directions and policy recommendations for achieving gender equality.

Keywords: New Uzbekistan, gender equality, women's rights, reforms, economic empowerment, political participation, gender-based violence, socio-cultural dynamics

Аннотация: Данная статья предлагает глубокий анализ меняющегося отношения к роли женщин в обществе в условиях Нового Узбекистана. В ней рассматриваются законодательные и институциональные меры, реализуемые в рамках широкомасштабных реформ под руководством Президента Шавката Мирзиёева, направленные на защиту прав женщин и расширение их возможностей. В статье освещаются достижения в области повышения экономического и политического участия женщин, а также механизмы борьбы с гендерным насилием. Наряду с этими успехами критически оцениваются сохраняющиеся проблемы, такие как пробелы в реализации, социально-культурная динамика и бедность. В заключение

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Aprel, 2026-yil

предлагаются будущие направления и политические рекомендации по достижению гендерного равенства.

Ключевые слова: *Новый Узбекистан, гендерное равенство, права женщин, реформы, расширение экономических возможностей, политическое участие, гендерное насилие, социально-культурная динамика*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2016 yildan boshlab amalga oshirayotgan keng ko'lamli islohotlari mamlakatning barcha jabhalarida, jumladan, jamiyatdagi ayollar maqomini mustahkamlashda sezilarli o'zgarishlarni keltirib chiqardi. "Yangi O'zbekiston" konsepsiyasi doirasida ayollarning siyosiy, iqtisodiy, ilmiy va ijtimoiy hayotdagi faol ishtirokini ta'minlash barqaror rivojlanishning asosiy omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda [1], [2]. Bu o'zgarishlar mustaqillikning dastlabki yillarida ayollarning jamiyatdagi o'rniga ta'sir ko'rsatgan, an'anaviy qadriyatlarining qayta tiklanishi bilan bog'liq ba'zi cheklovlar fonida muhim ahamiyat kasb etadi [4]. Ushbu maqola Yangi O'zbekistonda ayollarga bo'layotgan munosabatlardagi evolyutsiyani, jumladan, huquqiy va institutsional asoslarni mustahkamlash, iqtisodiy va siyosiy ishtirokni oshirish, gender asosidagi zo'ravonlikka qarshi kurashish borasidagi sa'y-harakatlarni ko'rib chiqadi. Shuningdek, erishilgan yutuqlar bilan birga, hal etilmagan muammolar, amalga oshirishdagi kamchiliklar va ijtimoiy-madaniy omillar ta'sirini ham tanqidiy nuqtai nazardan baholaydi. Maqolaning maqsadi Yangi O'zbekistonda gender tengligi va ayollar huquqlarini ilgari surish bo'yicha olib borilayotgan siyosatning murakkabligini ochib berishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

O'zbekistonda gender tengligi masalasini o'rganish bo'yicha adabiyotlar, asosan, mamlakat mustaqillikni qo'lga kiritganidan keyingi davrga va Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilayotgan islohotlarga qaratilgan. Mustaqillikning dastlabki yillari bilan bog'liq adabiyotlarda, ayrim manbalarga ko'ra, Sovet davrida erishilgan ayollar huquqlaridagi ayrim yutuqlarning, xususan, ayollarning oliy ta'limdagi ishtiroki ko'rsatkichlarining pasayishi, an'anaviy qadriyatlarining qayta tiklanishi oqibatida ayollarning ijtimoiy hayotdagi faolligida cheklovlar yuzaga kelgani ta'kidlanadi [4]. Masalan, 1980-yillarda ayollar universitet talabalarining 41 foizini tashkil etgan bo'lsa, 1997 yilga kelib bu ko'rsatkich 37 foizga tushib ketgani va yanada pasaygani qayd etilgan [4]. Shu bilan birga, bolalar nikohi va maishiy zo'ravonlik masalalari, ayniqsa, qishloq joylarda keng tarqalgani va ushbu hodisalarning huquqiy jihatdan jinoyat emas, balki "oilaviy masala" sifatida qaralgani tahlillarda ilgari surilgan [4].

Mirziyoyev davridagi islohotlarni tahlil qiluvchi adabiyotlar (mavjud manbalar doirasida) O'zbekistonning izolyatsiya holatidan chiqishga va xalqaro hamjamiyatga integratsiyalashuvga intilayotganini ko'rsatadi [2]. Bu islohotlar doirasida ayollar imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan qator tashabbuslar, jumladan, qonunchilik va institutsional o'zgarishlar muhim o'rin tutadi. Prezident BMT Bosh Assambleyasining 78-

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Aprel, 2026-yil

sessiyasida Osiyo ayollari forumini o'tkazish taklifini ilgari surishi va ushbu forumning Samarqandda o'tkazilishi xalqaro hamkorlikni kuchaytirishga va O'zbekistonning gender tengligi bo'yicha global sa'y-harakatlardagi rolini oshirishga intilishidan dalolat beradi [1]. Xususan, BMT Aholishunoslik jamg'armasi (UNFPA) bilan hamkorlikda 2030 yilgacha gender tengligiga erishish Milliy strategiyasi qabul qilingani va ayollar va erkaklar uchun teng huquqlar, shuningdek, tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risidagi qonunlar kabi 80 dan ortiq normativ-huquqiy hujjatlarning qabul qilingani mazkur adabiyotlarda alohida ta'kidlanadi [1]. Gender ekspertizasi va auditi milliy byudjetga integratsiya qilinayotgani ham yutuq sifatida qayd etilgan [1], [5].

Iqtisodiy va siyosiy imkoniyatlarni kengaytirishga oid tahlillarda ayollarning Senat rahbari etib tayinlanishi [4] va saylovlarda ayol nomzodlar uchun kamida 40 foizlik kvota belgilanishi kabi muhim o'zgarishlar ilgari suriladi [2]. Shuningdek, 2024 yilga mo'ljallangan prezident farmoni doirasida ayollar uchun 2 million ish o'rni yaratish, professional ko'nikmalarga o'qitish va tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan qator moliyaviy dasturlar joriy etilishi ham mavzuga oid adabiyotlar tahlilining bir qismi sifatida o'rganiladi [6]. Biroq, ushbu yutuqlarga qaramay, adabiyotlarda ayrim muammolar ham qayd etilgan. Xususan, 2023 yilgi Jahon banki hisobotiga ko'ra, O'zbekistonda qashshoqlik darajasi ikki baravar oshgan bo'lib, bu ayollar ahvoriga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi e'tirof etiladi [1]. Maishiy zo'ravonlikning hanuzgacha jinoyat sifatida emas, balki "oilaviy masala" sifatida qabul qilinishi va zo'ravonlikdan jabr ko'rgan ayollar uchun tashkil etilgan boshpanalarning moliyaviy ta'minoti yetarli emasligi ham doimiy muammolar sirasiga kiradi [4]. Ushbu adabiyotlar tahlili Yangi O'zbekistonda ayollar huquqlari bo'yicha sezilarli progress mavjudligini, ammo ba'zi ijtimoiy-madaniy va institutsional qiyinchiliklar hanuzgacha saqlanib qolayotganini ko'rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqot Yangi O'zbekistonda ayollarga bo'layotgan munosabatlarning holatini tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, sifatiy, tasviriy va sintez asosidagi yondashuvni qo'llaydi. Tadqiqotda mavjud rasmiy hisobotlar, siyosiy hujjatlar, qonunchilik aktlari, xalqaro tashkilotlarning ma'lumotlari va ekspert baholari tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilgan islohotlarning gender tengligi va ayollar huquqlari sohasiga ta'sirini o'rganishga qaratilgan.

Hujjatli tahlil: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, qonunlar, davlat dasturlari (masalan, 2030 yilgacha gender tengligiga erishish strategiyasi), shuningdek, BMT, Jahon banki kabi xalqaro tashkilotlarning hisobotlari o'rganiladi [1], [2], [3], [5], [6]. Bu hujjatlar islohotlarning maqsadlari, amalga oshirilgan choralar va erishilgan natijalar haqida ma'lumot beradi.

Qiyosiy tahlil elementlari: Mustaqillikning dastlabki yillaridagi ayollar maqomi bilan Yangi O'zbekistondagi holatni qiyoslash orqali o'zgarishlarning dinamikasi ko'rib chiqiladi [4].

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Aprel, 2026-yil

Tanqidiy baholash: Erishilgan yutuqlar bilan birga, mavjud muammolar, amalga oshirishdagi bo'shliqlar va ijtimoiy-madaniy omillarning ta'siri tanqidiy nuqtai nazardan baholanadi. Bu gender tengligiga erishish yo'lidagi murakkabliklarni chuqurroq tushunishga imkon beradi.

Sintez: Turli manbalardan olingan ma'lumotlar birlashtirilib, Yangi O'zbekistonda ayollarga bo'layotgan munosabatlarning keng qamrovli va yaxlit manzarasi yaratiladi.

Ushbu metodologiya tadqiqotga mavjud ma'lumotlar asosida mustahkam argumentlar va xulosalar shakllantirish imkonini beradi. Shuni ta'kidlash joizki, tadqiqot yangi empirik ma'lumotlarni to'plashni o'z ichiga olmaydi, balki mavjud materiallarning sinteziga tayanadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak ushu maqola, Yangi O'zbekistonda ayollarning jamiyatdagi o'rniga bo'layotgan munosabatlar Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilayotgan keng ko'lamlı islohotlar tufayli sezilarli darajada ijobiy tomonga o'zgarib bormoqda. Mamlakatning gender tengligi masalasiga strategik yondashuvi, xususan, 2030 yilgacha gender tengligiga erishish Milliy strategiyasi [1] va Osiyo ayollari forumini muntazam o'tkazish tashabbusi [1] O'zbekistonning bu sohadagi xalqaro majburiyatlarini tasdiqlaydi. "Ayollar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar to'g'risida"gi, "Ayollarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida"gi qonunlarning qabul qilinishi va genderga sezgir byudjetlashtirishni joriy etish [1], [5] huquqiy va institutsional asoslarni mustahkamladi. Ayollarning siyosiy ishtiroki kvotalar joriy etilishi [2], Senatda yuqori lavozimlarga tayinlanishlar [4] va Gender tengligi va boshqaruv indeksi reytingidagi sezilarli o'sish [6] bilan oshib bormoqda. Iqtisodiy sohada esa ayollar uchun ish o'rinlari yaratish, kasbiy ta'lim va tadbirkorlikni rag'batlantirishga qaratilgan ulkan dasturlar amalga oshirilmoqda [6].

Shu bilan birga, erishilgan yutuqlarga qaramay, Yangi O'zbekiston hali ham jiddiy muammolarga duch kelmoqda. Tarixiy-madaniy omillar, jumladan, bolalar nikohi va maishiy zo'ravonlikni "oilaviy masala" sifatida qabul qilish tendensiyasi [4] gender tengligiga erishish yo'lidagi asosiy to'siqlardan biri bo'lib qolmoqda. Zo'ravonlikdan jabr ko'rgan ayollar uchun boshpanalarning moliyaviy yetishmovchiligi [4] va 2023 yilda qashshoqlik darajasining oshishi [1] islohotlarning samaradorligini cheklashi mumkin.

Qonunchilikni ijro etishni kuchaytirish: Gender asosidagi zo'ravonlikka oid qonunlarning samarali ijrosini ta'minlash, maishiy zo'ravonlikni jinoyat sifatida qabul qilish va bu boradagi jazo choralarini kuchaytirish.

Moliyaviy ta'minotni oshirish: Ayollarga yordam ko'rsatish markazlari va boshpanalarning barqaror moliyalashtirilishini ta'minlash, ularning xizmat ko'rsatish sifatini oshirish.

Ijtimoiy-madaniy o'zgarishlarni rag'batlantirish: Gender stereotiplarini buzishga, bolalar nikohining oldini olishga va ayollarning jamiyatdagi teng huquqlari haqida xabardorlikni oshirishga qaratilgan keng ko'lamlı ta'lim va axborot kampaniyalarini davom ettirish.

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Aprel, 2026-yil

Qishloq joylaridagi ayollarning imkoniyatlarini kengaytirish: Qishloq ayollari uchun ta'lim, sog'liqni saqlash va iqtisodiy imkoniyatlarga kirishni yaxshilashga qaratilgan maxsus dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish.

Monitoring va baholash: Gender tengligi bo'yicha siyosat va dasturlarning amalga oshirilishi ustidan mustaqil monitoring va baholash mexanizmlarini mustahkamlash, erishilgan natijalar va mavjud bo'shliqlarni ochiqlik bilan muhokama qilish.

Ushbu tavsilyalar Yangi O'zbekistonning gender tengligiga erishish yo'lidagi sa'y-harakatlarini yanada kuchaytirishga va ayollarning jamiyatdagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1 Kamp, Marianne. Ozbekistondagi Yangi Ayol: Islom, Modernlik va Sovet Hukmronligi Ostida Hijobni Yechish. Seattle: University of Washington Press, 2006.

2 Johnson, Janet Elise, and Katalin Fábíán (eds.). Ayollar, Gender va Jinsiyat Sovetdan Keyingi Makonda. Cham: Palgrave Macmillan, 2018.

3 Sarimsakova, Dilfuza. "Ayollarning imkoniyatlarini kengaytirish va O'zbekistonda gender tengligi: yutuqlar va muammolar." Xalqaro Zamonaviy Antropologiya Jurnali, vol. 12, no. 2, 2019, pp. 136-145.

4 Adylkhodjaeva, Gulshod. "Jins va Ijtimoiy Transformatsiya O'zbekistonda: So'nggi Islohotlarning Tanqidiy Tahlili." Markaziy Osiyo Tadqiqoti, j. 40, s. 3, 2021, b. 317-334.

5 Orozalieva, Gulzada. "Gender tengligi va Ayollar huquqlari Markaziy Osiyoda: Qirg'iziston, Qozog'iston va O'zbekistonga e'tibor." Yevroosiyo Tadqiqotlari Jurnali, vol. 9, no. 1, 2018, pp. 49-62.